

BAHOLASH TIZIMLARINING MILLIY TA'LIM
TIZIMLARIGA TA'SIRI

Jumanazarov Shohruxbek Umidjon o'g'li

Andijon Davlat Chet Tillari Instituti, Ingliz filologiyasi,

o'qitish metodikasi va tarjimonshunoslik fakulteti,

Gid hamrohligi va tarjimonlik faoliyati(ingliz tili)

3-bosqich talabasi

jumanazarovshohruxbek@gmail.com

Ilmiy rahbar: Azimjon Axmedov

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim sohasida baholash tizimlarining talablari, ta'lim tizimiga joriy etishning tamoyillari va ta'lim jarayonini zamonaviy sifatli tashkillashtirishi haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, baholash tizimlarining muhim ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Baholash tizimlari, milliy baholash tizimlari, PISA, PIRLS, global raqobatbardoshlik, xorijiy tajribalar, standartlashtirish, ta'lim talablari, ta'lim tizimi.

Аннотация: В данной статье говорится о требованиях к системам оценивания в сфере образования, принципах внедрения в образовательную систему и современной качественной организации образовательного процесса. Также раскрывается важность систем оценки.

Ключевые слова: Системы оценки, национальные системы оценки, PISA, PIRLS, глобальная конкурентоспособность, зарубежный опыт, стандартизация, образовательные требования, образовательная система.

Abstract: It explains the requirements of educational production systems, the processes of implementation in the education system, and the quality of education. The importance of work and support is revealed.

Keywords: Assessment systems, national assessment systems, PISA, PIRLS, global competitiveness, foreign experiences, standardization, educational requirements, education system.

Ta'limning jamiyat va mamlakat taraqqiyotidagi ustuvor ahamiyati ko'plab me'yoriy hujjatlarda yuqori darajada qayd etilgan. Ta'lim sohasidagi loyihalarni amalga oshirish jarayonida "innovatsion ta'lim"dan "sifatli ta'lim"ga e'tibor qaratila boshlandi. Hozirgi vaqtda ta'limni modernizatsiya qilish doirasida ta'lim xizmatlari sifatini boshqarish tizimini faol rivojlantirish davom etmoqda. Ta'lim siyosati sohasida jahonning yetakchi ekspertlaridan biri bo'lgan Maykl Barber bir maqolasida samarali maktab tizimini tavsiflovchi tarkibiy elementlardan biri yuqori

malakali o'qituvchilar jamoasi hamda ularning pedagogik fazilati va malakasini muttasil takomillashtirishdir, deb ta'kidlaydi. Haqiqatan ham, bugun tez o'zgarayotgan zamonda iqtisodiyot, fan va ta'lim mislsiz sur'atda rivojlanib bormoqda. Mavjud ilmiy axborotlar, shu jumladan, maktab fanlariga doir ma'lumotlarni har yili to'la yangilashga ehtiyoj sezilyapti. Ushbu munosabatlar tizimidagi baholash endi nafaqat aniqlash va sinovdan o'tkazish, balki shakllantiruvchi, aniqlovchi va rag'batlantiruvchi, motivatsion, maktab va kasbiy yo'riqnomadir. Ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda xorij tajribalarni o'rganish, tizimga xalqaro standartlar talablarining joriy etilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tajribalarni o'rganish, mavjud tizim bilan qiyosiy, xalqaro va xorijiy tashkilotlar bilan yaqindan hamkorlik qilish, tizimda ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro loyihalarni joriy qilish, zamon talablariga javob beradigan munosib milliy baholash tizimini takomillashtirish muhim sanaladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi «O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida» gi

5712- son Farmoniga binoan PISA xalqaro dasturi reytingida jahonning birinchi 30 ta ilg'or mamlakatlari qatoriga kirishiga erishish shu bilan birga xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish asosida ta'lim sifatini baholashning milliy tizimini yaratish vazifalari belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarini tashkil etish chora tadbirlari to'g'risida" gi 997-sonli farmonida eng oliy vazifa qilib quyidagilar olindi:

- xalqaro tadqiqotlar natijalariga asoslangan holda o'qish;

- PISA, PIRLS, baholash dasturi yo'nalishidagi savollar milliy bazasini yaratish.

O'zbekiston Respublikasida xalq talimi tizimida olib borilayotgan amaliy ishlar, ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarning tashkil etilishi to'g'risida hukumat qarorining qabul qilinishi ta'lim sohasidagi yutuqlarni baholash xalqaro assotsiatsiyasidek (IEA) nufuzli tashkilot bilan hamkorlik aloqalarining yo'lga qo'yilishi ta'lim tizimida muhim ahamiyat kasb etadi.

Baholash tizimlari milliy ta'lim tizimlariga bir qancha jihatdan ta'sir ko'rsatadi. Ular ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, sifatni boshqarish, hamda global tendensiyalar bilan moslashishda muhim rol o'ynaydi. Quyida ushbu ta'sir yo'nalishlari batafsil bayon qilingan:

1. Ta'lim sifatini boshqarish va rivojlantirish:

•**Samaradorlikni baholash:** Baholash tizimlari o'quvchilarning bilim darajasi va o'qitish jarayonining natijalarini aniqlash imkonini beradi. Bu orqali milliy ta'lim tizimlarining zaif va kuchli tomonlari aniqlanadi.

•**Ta'lim standartlariga muvofiqlik:** Milliy va xalqaro baholash tizimlari ta'lim muassasalarini belgilangan standartlarga rioya qilishga undaydi.

2.Xalqaro raqobatbardoshlikni ta'minlash:

•**Xalqaro baholash dasturlariga moslashuv:** Milliy ta'lim tizimlari xalqaro dasturlar (PISA, TIMSS, PIRLS kabi) bilan uyg'unlashgan baholash tizimlarini tatbiq qilish orqali global miqyosda o'z o'rnini mustahkamlaydi.

•**Talabalar mobilligi:** Yagona baholash tizimlari xalqaro darajadagi diplomlarni tan olishni osonlashtiradi.

PISA - 1997 yilda joriy etilgan bo'lib, har uch yilda bir marta o'tkazib kelinadigan ushbu dastur o'quvchilarni ta'lim sohasidagi yutuqlarini jahon davlatlaridagi maktab o'quvchilarining bilimi va ularni amaliyotda qo'llay olish mahoratini baholash bo'yicha xalqaro dastur bo'lib, asosiy maqsadi - 15 yoshli o'quvchilarning o'qish savodxonligi, matematika, tabiiy fanlar bo'yicha savodxonlik darajalarini turli xil testlar ko'rinishida baholashdan iboratdir. Ushbu loyihalar o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashlariga, olgan bilimlarini hayotda qo'llay olish qobiliyatlariga baho berish va keyinchalik bu ko'nikmalarni hosil qilishga undashdir. PISA dasturi ta'lim sohasidagi davlat siyosatiga ta'sir ko'rsatib, har bir davlat o'tkazgan tadqiqot natijalari asosida o'zining ta'lim sohasidagi yutuq va kamchiliklarini aniqlab, boshqa davlatlarga nisbatan mavqeyini taqqoslaydi. Ta'lim tizimini takomillashtirish va rivojlantirishda o'z strategiyasini belgilab oladi.

PIRLS (Progress in International Reading and Literacy Study) dasturi 2001-yilda "Ta'lim sohasidagi yutuqlarni baholash xalqaro assotsiatsiyasi" tomonidan tashkil etilgan bo'lib. boshlang'ich sinf o'quvchilarining matnni o'qib tushunish darajasini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqot dasturidir. Mazkur xalqaro tadqiqotning maqsadi turli xil ta'lim tizimidan iborat bo'lgan davlatlardagi boshlang'ich maktab o'quvchilarining matnni o'qish va qabul qilish bo'yicha tayyorgarligi hamda o'quvchilarning har xil yutuqlarga erishishga sabab bo'luvchi ta'lim tizimidagi o'ziga xos xususiyatlarni aniqlash va baholashdan iborat.

Ta'lim tengligi va Inklyuzivligini targ'ib qilish: Xalqaro baholash dasturlari turli xil o'quvchilar populyatsiyalari orasida kirish, imkoniyat va natijalardagi nomutanosibliklarga nur sohib, ta'lim tengligi va inklyuzivligini targ'ib qilishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ajratilgan ma'lumotlarni tahlil qilish orqali xalqaro baholash dasturlari ijtimoiy-iqtisodiy holat, jins, etnik kelib chiqishi va geografik joylashuvi kabi omillarga asoslangan tengsizliklarni aniqlaydi. Ushbu ma'lumot siyosatchilar va manfaatdor tomonlarga maqsadli aralashuvlarni amalga oshirish, resurslarni strategik ravishda taqsimlash va marginal va kam ta'minlangan jamoalarning ehtiyojlarini qondiradigan inklyuziv siyosatni ishlab chiqish imkoniyatini beradi. Tenglik va inklyuzivlikni targ'ib qilish orqali xalqaro baholash dasturlari ijtimoiy adolatni rivojlantiradi va yutuqlar oralig'ini toraytiradi, bu esa barcha talabalarning ta'lim va undan tashqarida muvaffaqiyat qozonish uchun teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlaydi.

Ta'lim innovatsiyalari va takomillashtirishni boshqarish: Bundan tashqari, xalqaro baholash tizimi uzluksiz o'rganish va moslashish madaniyatini rivojlantirish orqali ta'lim innovatsiyalari va takomillashtirishning katalizatori bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim amaliyoti va natijalarini global standartlarga taqqoslash orqali xalqaro baholash dasturlari o'qituvchilar va siyosatchilarni yangi pedagogik yondashuvlarni o'rganishga, rivojlanayotgan texnologiyalardan foydalanishga va o'qitish samaradorligi va talabalarning bilimlarini oshiradigan dalillarga asoslangan tadbirlarni qabul qilishga undaydi. Bundan tashqari, xalqaro baholash tomonidan taqdim fikringiz professional rivojlantirish dasturlari rivojlanishini ma'lum, o'quv islohotlar, va o'quv strategiyalar XXI asr o'quvchilar rivojlanayotgan ehtiyojlariga rohatlariga. Hamkorlikdagi sa'y-harakatlar va bilim almashish orqali IAS milliy va global darajada ta'lim innovatsiyalari, mukammallik va doimiy takomillashtirishni ilhomlantiradi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytish lozimki baholash tizimlari ta'lim jarayonini boshqarishning ajralmas qismi bo'lib, u ta'lim sifatini oshirish va ta'lim tizimining barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Milliy ta'lim tizimlari ushbu tizimlarni samarali qo'llash orqali nafaqat ichki, balki xalqaro miqyosda ham raqobatbardoshligini oshirishi mumkin. Ta'lim tengligi va inklyuzivligini targ'ib qilish va ta'lim innovatsiyalari va takomillashtirishni rag'batlantirish orqali xalqaro baholash dasturlari global miqyosda ta'lim mukammalligi, tenglik va sifat kafolatini rivojlantirishga hissa qo'shadi.

REFERENCES

1. B.R.Tursunov, "O'qituvchilar uchun baholash bo'yicha qo'llanma"-2021
2. O.T. Ismoilov, "O'quv jarayonida baholashning innovatsion usullari"-2021
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi 2019-yil 29-apreldagi PF-5217 sonli Farmoni
4. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947 sonli Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" 2018- yil 8-dekabrda 997-sonli qarori.

INFORMATION SOURCES

1. <http://en.wikipedia.org/wiki>
2. <http://www.lib.vsu.ru/elib/texs/217.pdf>
3. <http://www.gramota.ru/book/ritorika/index3.htm>